इतीमानि रूपाण्यस्माद् भवन्तीति विशेषः ।

(1415) "रुज हिंसायाम्" (X-चुरादिः-1805. सक. सेट्. उभ.)

आस्वदीयः ।

'भङ्गे रुजति, हिंसायां रोजयेदिति णौ रुजेः ॥' श्लो. 69) इति देवः ।
रोजकः-जिका, रुरोजयिषकः षिका; रोजयिता-त्री, रुरोजयिषिता-त्री;
इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि चौरादिककोटयतिवत् (205) बोध्यानि ।

(1416) "रुजो भङ्गे" (VI-तुदादिः-1416. सक. अनि. पर.)

'भङ्गे रुजति, हिंसायां रोजयेदिति णौ रुजेः ॥' (श्लो. 69) इति देवः ।
रोजकः-जिका, रोजकः-जिका, रुरुक्षकः-क्षिका, रोरुजकः-जिका;
रोक्ता-रोक्त्री, रोजयिता-त्री, रुरुक्षिता-त्री, रोरुजिता-त्री;
इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि रौधादिकभुनक्तिवत् (1162) बोध्यानि ।
चोरस्य [1]रुजन् रोगः, नदी कूलानि रुजती गच्छति, चोरं रुजन्, नीरुजन्
मिताशी स्यात्, [2]कूलमुद्रुजः[A], [3]रोगः, [4]हृद्रोगः-हृदयरोगः, [5]रुजा, [6]रुक्,

---

1. अत्र 'रुजार्थानां भाववचनानामज्वरेः' (2-3-54) इति धात्वर्थस्य भावकर्तृकत्वे कर्मणि शेषत्वेन विवक्षिते षष्ठी। तुदादित्वात् शतरि शप्रत्ययः। तस्य ङिद्वद्भावेनाङ्गस्य गुणो न। सूत्रे रुजाशब्देन व्याधिरुच्यते। तेन रुजेः व्याध्यर्थत्वे 'भाववचनानाम्' इत्यस्य 'श्लेष्मा पुरुषं रुजन्' इति प्रत्युदाहरणमिति केचित्। भाष्ये तु रुजधातोर्भङ्गार्थत्वमेवाश्रित्य, 'नदी कूलानि रुजति।' इति प्रत्युदाहृतम्। कर्मणोऽशेषत्वविवक्षायां द्वितीयाऽपि। तेन 'चोरं रुजन्' इति सिद्ध्यति। निपूर्वकोऽयं धातुर्व्याधिप्रतीकारे वर्तते। तेन नीरुजन्=(व्याध्यनभिभूतः) इति, प्रतीकारोऽत्रार्थः।
2. 'उदि कूले रुजिवहोः' (3-1-31) इति कूलशब्दे कर्मण्युपपदे उत्पूर्वकस्यास्य खश्प्रत्ययः। 'अरुर्द्विषदजन्तस्य—' (6-3-67) इति मुम्। शित्त्वात् सार्वधातुकत्वम्। तस्य च ङिद्वद्भावाद् गुणो न। कूलानि उद्रुजतीति कूलमुद्रुजः रथः। उक्षा इति केचित्।
3. 'पदरुजविशस्पृशो घञ्' (3-3-16) इति कर्तरि घञ्। रुजतीति रोगः। 'चजोः—' (7-3-52) इति कुत्वम्।
4. 'वा शोकष्यञ्रोगेषु' (6-3-51) इति हृदयशब्दस्य रोगशब्दे परे हृद्भावविकल्पः।
5. भिदादेः (3-3-104) आकृतिगणत्वेन तत्र पाठादङ्। प्रत्ययस्य ङित्त्वान्न गुणः।
6. 'रोगाख्यायां ण्वुल् बहुलम्' (3-3-108) इत्यत्र बहुलग्रहणात् रोगवाचकत्वेऽपि स्त्रियां सम्पदादि (वा. 3-3-108) पाठात् क्विप्।

A. 'मदोदग्राः ककुद्मन्तः सरितां कूलमुद्रुजाः।' रघु. 4.22.